

HELSINKI COMMITTEE FOR HUMAN RIGHTS

КОМИТЕТ ЗА ЧОВЕКОВИ
ПРАВА НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА

КОМИТЕТИ I MAKEDONYA COMITET DI HELSINKI KOMITETI BAŞO
HELSINKIT CUMHURİYETİ'NİN HELSINKI HELSINKİ
PËR TË DREJTAT E NJERJUT TI-NDREPTULI-A E MANUSËNGERE
I REPUBLIKËS SE OMLUIDI REPUBLICA NEJAMIJA KI
MAQEDONISE İNSAN HAKLARI KOMİTESİ MASHEDONIA REPUBLIKAMAKEDONJIA
МАКЕДОНИЈЕ

Ул. Даме Груев 8/5, 1000 Скопје; п-фах 58 Р. Македонија тел/факс: + 389 2 3290 469; 3119 073

St. Dame Gruiev 8/5, 1000 Skopje; PO Box 58 Republic of Macedonia tel/fax: + 389 2 3290 469; 3119 073

e-mail: helkom@mhc.org.mk web page: <http://www.mhc.org.mk>

КВАРТАЛЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

АПРИЛ – ЈУНИ 2012

СОДРЖИНА

ЈАВНИ НАСТАНИ И ПОВРЕДИ НА ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРИНЦИПИ

- Полициската акција „Монструм“
- Право на слободно движење и мирен протест
- Лустрација
- Говор на омраза
- Хомофобија
- Медии

СУДСКИ СЛУЧАЈ

- Љубе Бошкоски

ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ ПРАВА

- Социјална парична помош
- Предлог на Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност

Ј У Л И 2012

ЈАВНИ НАСТАНИ И ПОВРЕДИ НА ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРИНЦИПИ

ПОЛИЦИСКАТА АКЦИЈА „МОНСТРУМ“ ПОВТОРНО ГИ ИЗВЕДЕ НА ВИДЕЛИНА ВЕЌЕ ВКОРЕНЕТИТЕ НАВИКИ НА ПОЛИЦИЈАТА ДА ГИ КРШИ ПРАВАТА НА ОСОМНИЧЕНИТЕ ЗА СТОРЕНО КРИВИЧНО ДЕЛО!

Начинот на кој беше спроведена полициската истрага за петкратното убиство кај Смилковското Езеро во Скопје во месец мај, повторно ги постави во фокусот дискусиите за методите на популаризирање на бескомпромисната борба на полицијата против криминалот во земјата.

Незанемарувајќи го фактот дека стануваше збор за убиство кое ја потресе целата јавност, сепак методите на изнесување информации за текот на истрагата како и идентитетот на осомничените, ја ставија во сенка брзата акција на полицијата за откривање на сторителите. Притоа, повторно беше евидентна тенденцијата едноставно да се пренебрегнува фактот дека постојат принципи кои се иманентни на правната држава, па како и досега во сите поголеми акции на полицијата, беше кршен принципот на пресумпција на невиност.

Имено, веднаш по полициската акција, министерката за внатрешни работи Гордана Јанкуловска изјави дека МВР ги открило сторителите на убиството, а токму уставно загарантираното право на пресумпција на невиност предвидува дека лицата обвинети за казниво дело ќе се сметаат за невини се додека нивната вина не биде утврдена со правосилна судска одлука. Дополнително, веднаш по полициската акција во голем број медиуми се појавија видеа и слики изработени од страна на МВР. Овие материјали беа објавени без притоа да се внимава на заштитата на идентитетот на уапсените лица, а и самото именување на полициската акција „Монструм“ претставува своевидно прекршување на правото на пресумпција на невиност.

Следствено на ваквите пропусти, до Хелсиншкиот комитет се обратија семејствата на петте (од шест) директно обвинети за убиството кои се наоѓаат во притвор или во бегство. Дел од овие лица биле приведени во полициска станица, а на тројца им бил определен и краткотраен притвор од 48 часа. Наводите на лицата кои се обратија до Хелсиншкиот комитет одеа во насока на тоа дека им било прекршено правото на слобода затоа што биле приведени и им бил одреден притвор без притоа да постои основано сомневање дека сториле кривично дело.

Понатаму, според нивните кажувања, им биле ускратени правото на бранител, правото на молчење како и правото на употреба на мајчин (албански) јазик и писмо, а имаше и изјави за несоодветно и понижувачко однесување на полицијата во текот на постапката. Притоа, лицата се пожалија и дека биле заплашувани, дека маскирано лице го вршело распитот, како и дека им биле давани лажни податоци за смрт на членови на нивните семејства. Дел од лицата кои биле приведени укажаа и дека трпеле понижувања по однос на нивната верска припадност и верски обреди како и дека им биле упатувани закани по нивниот физички и морален интегритет.

Еден месец по настанот, министерката за внатрешни работи спроведената акција на полицијата ја оквалификува како законски водена постапка, своите наводи поткрепувајќи ги со фактот дека до сега до МВР не била доставена ниту една поплака од уапсените лица. Во состојба кога јавно се открива идентитетот на уапсените и притворените лица пред воопшто да постои основано сомнение за нивната вина, како може да се очекува истите тие лица да имаат верба дека токму орган кој функционира во рамките на МВР би одговорил соодветно на нивните поплаки?

АКЦИЈАТА „МОНСТРУМ“ ГИ ОСВЕТЛИ ПРАЗНИНТЕ ВО ЗАКОНОТ ЗА ЗАШТИТА НА СВЕДОЦИ

Во текот на полициската акција во врска со петкратното убиство кај Смилковци се отвори уште едно мошне важно прашање кое се однесува на Законот за заштита на сведоци. Имено, по апсењето на лицето Хаки Азири, според постапувањето на полицијата и правосудните органи, беше отпочната постапка за негово вклучување во програмата за заштита на сведоци. По неговото апсење тој беше лишен од слобода на непозната локација, во временски период од шест дена. Пред да му биде одреден статус на заштитен сведок, а по неговото негодување пред истражен судија, Хаки Азири од потенцијален сведок се стекна со статус на осомничен.

Случајот остава простор за сериозна загриженост дека постои реална можност Законот за заштита на сведоци, „според потребите на постапката“ да биде злоупотребуван, особено во предистражната постапка. Имено, во законот е утврдено дека заштитен сведок може да биде лице кое за тоа доброволно ќе се пријави, а за неговата одлука не мора да биде известен ниту адвокат ниту член на неговото семејство. Токму оваа можност остава простор со полициски закани, одредено лице, под присила да потпише согласност за вклучување во програмата за заштита на сведоци. И покрај тоа што предлогот за вклучување во програмата го поднесува јавен обвинител, а за вклучувањето одлучува Советот за заштита на сведоци (составен од претставници на правосудните органи и министерствата за правда и внатрешни работи), ниту едно од овие лица не доаѓа во контакт со можниот заштитен сведок, односно за одвивање на постапката е доволно само негово писмено барање кое го обезбедува МВР.

Хелсиншкиот комитет смета дека е во интерес на заштитените сведоци пред потпишување на писмената согласност за вклучување во програмата за заштитени сведоци, да им биде дадена можност да се советуваат со адвокат, а доколку во постапката лицето не се согласи, при проверката на писмената изјава лицето да биде сослушано од Јавен обвинител или од Советот за заштита на сведоци. Со ваквата законска можност, која како решение Комитетот ќе го иницира пред Владата и Собранието на РМ, се обезбедува соодветно ниво на заштита на правата на заштитените сведоци и се стеснува просторот за можни злоупотреби од страна на полицијата. Имајќи ја во предвид законски предвидената кривична одговорност за службените лица кои неовластено ќе откријат тајна, се обезбедува тајноста на

постапката за вклучување во програмата за заштитени сведоци што пак обезбедува идентитетот на заштитениот сведок да не биде откриен.

ПОЛИЦИЈАТА ГО ОНЕВОЗМОЖИ УЖИВАЊЕТО НА ПРАВОТО НА СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ И МИРЕН ПРОТЕСТ

На 6 јуни се одржа мирен протест организиран од страна на граѓанското движење „Стоп на полициската бруталност“ по повод навршувањето на една година од убиството на Мартин Нешкоски од страна на припадник на полициската Единица за специјални задачи. Целта на протестот беше да се потсети јавноста и релевантните чинители на неисполнетите барања кои движењето ги достави до Собранието и Владата на РМ. Протестот на движењето се одвиваше мирно и без никакви проблеми, но кога групата пристигна на околу 50 метри пред зградата на МВР каде имаше намера да го изрази својот револт, од страна на броен полициски кордон беше спречена да пристапи до објектот. Барањето за објаснување за тоа од кого е дадена наредбата да биде спречено слободното движење, остана без одговор, бидејќи таков не беше понуден од страна на присутните службени лица од МВР.

Законот за јавните собири многу јасно и децидно утврдува дека јавен собир, заради мирно изразување на мислење или протест, може да се одржува на секое место кое е соодветно за таа намена, освен до здравствени установи, на начин кој го оневозможува пристапот на возила на брза помош и го нарушува мирот на болните, до детски градинки и училишта додека децата престојуваат во нив и на автопатишта и магистрални патишта, на начин со кој се загрозува патниот сообраќај. Кривичниот законик пак утврдува дека доколку службено лице со злоупотреба на својата службена положба или овластување, со сила, сериозна закана, измама или на друг начин ќе спречи или ќе смеќава свикување или одржување мирен јавен собир ќе се казни со затвор од три месеци до три години.

Според тоа, зградата на МВР не претставува забранета зона и Министерството за внатрешни работи во случајот уште еднаш го прекрши уставното право на слобода на движење и одржување мирен протест. Хелсиншкиот комитет потсетува дека Министерството за внатрешни работи е пред се орган кој што за својата работа сноси јавна одговорност пред граѓаните чии пак права согласно закон има надлежност да ги заштити!

ПРОЦЕСОТ НА ЛУСТРАЦИЈА ГИ ПРОШИРИ ГРАНИЦИТЕ НА ПРАКТИКУВАЊЕ НА ВЛАСТА!

Хелсиншкиот комитет за човекови права го следи процесот на „лустрација“ во Република Македонија, од донесувањето на првиот закон, па сè до последниот „Предлог-закон за определување на услов за ограничување за вршење јавна функција, пристап на документи и објавување на соработката со органите на државната

безбедност“. Забелешките кон овој процес генерално остануваат исти како оние кои што Комитетот ги забележува во изминатите две години.

Имено, Хелсиншкиот комитет и понатаму потсетува дека основната цел на процесите на лустрација е државите што го поминале процесот на транзиција пред се треба да се справат со минатото за да ја заштитат иднината, а не да служат како инструмент за одмазда. Оттука, не случајно во подготвувањето на законските решенија за овој процес државите е потребно да се водат од препораките на Советот на Европа кои се децидни дека временскиот период кој треба да биде опфатен е оној до падот на комунистичките тоталитарни режими и посочуваат дека процесот треба да биде спроведен во рамките на демократските институции и законодавство со цел да се избегне политичка одмазда, јавен линч или дополнително нарушување на правата и слободите на граѓаните. Притоа, акцентот е ставен на создавање услови за рехабилитирање на жртвите со минатото при што многу јасно е прецизирано дека во својот опсег лустрацијата треба да ги опфати оние луѓе што како резултат на својата позиција и моќ имале можност да ги кршат човековите слободи и права во поранешниот режим. Оттука, недвосмислено е дека станува збор за органите на прогонот, полицијата и тајните служби, како и јавното обвинителство и судовите.

Меѓутоа, со последниот предлог-закон се предвидува да се лустрираат лица кои во процесот на приватизацијата на капиталот во последните 20 години (од 1991 година) се стекнале со акции во износ од повеќе од 5% од капиталот во претпријатијата. Ваквите решенија се против Уставно гарантираното право на слобода, на претприемништво, правото на сопственост, правната сигурност и принципот на заштита од ретроактивно дејство на законите. Дополнително, со оваа одредба од предложениот закон покрај сопствениците на акциите ќе бидат „лустрирани“ и членовите на нивните семејства.

Понатаму, препораките на Советот на Европа посочуваат дека лицата што се лустрираат мораат да ги имаат сите права кои им се гарантирани на лицата кои имаат својство на обвинети во кривична постапка. Меѓутоа, со новиот предлог-закон Комисијата за верификација на факти, освен што има надлежност да врши верификација сега има право да истражува и анализира, како и да носи одлуки кои ќе може да ги објавува на својата веб-страница без претходно да биде покрената постапка за докажување на невиност пред основните судови. На овој начин, Комисијата освен што има улога на „арбитрарен суд“ воедно ќе ги надмине и ингеренциите на надлежните судови. Предлог-законот воедно предвидува можност и поединци да доставуваат материјали поврзани со процесите на „лустрација“ надвор од институциите на системот што претставува кривично дело „Неовластено поседување и прибавување на службени документи“ кое е предвидено и казниво според Кривичниот законик.

Од тие причини, очекувано, новиот предлог-закон не помина без инциденти. Имено, на првото читање на Законот во Собранието на Република Македонија на седница на „Комисија за политички систем и односи помеѓу заедниците“, дојде до жестока вербална расправија и споделени навредливи зборови помеѓу пратеници на партиите ДУИ и ДПА, по што истата беше прекината и затворена за јавноста.

И покрај испратеното барање на Хелсиншкиот комитет за човекови права да присуствува на седницата, не беше добиен каков било одговор од претседателот на Комисијата. На 21 мај 2012 година, на собраниската расправа за предлог-законот, опозицијата ја напушти парламентарната седница во знак на протест поради тоа што нивниот став не беше земен во предвид и владеачкото мнозинство ја продолжи расправата самостојно.

Инцидентите од ваков вид говорат за тоа дека не постои политички консензус за овој предлог-закон за разлика од консензусот кој беше присутен во 2008 и 2010 година по ова прашање. Фактот дека со носењето на закон директно спротивен на одлуките на Уставниот суд се негира правната држава, што воедно претставува и кривично дело, Хелсиншкиот комитет ја изразува својата загриженост за можните последици од неговата имплементација и реална закана за сите политички неистомисленици. Питоа, Хелсиншкиот комитет потсетува дека политичките партии и претставниците на граѓаните во Собранието на Република Македонија треба да се посветат на носење за закон кој пред се ќе се однесува на рехабилитација и помирување на жртвите со минатото. Воедно, од исклучителна важност е овие закони да бидат донесени со консензус од сите политички партии заради зголемување на легитимитетот на институциите во постапувањето по дела кои се случиле во минатото и во систем кој е идеолошко-политички различен од денешниот.

Ценејќи дека ваквиот закон и неговата имплементација во правниот систем на Република Македонија, може да има далекусежни последици на и онака крвките демократски принципи на владеење во државата, Хелсиншкиот комитет ќе достави Иницијатива до Уставниот суд на Република Македонија за испитување на уставноста на одредбите во новиот Закон за определување на услов за ограничување за вршење јавна функција, пристап на документи и објавување на соработката со органите на државната безбедност.

ЕСКАЛАЦИЈА НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА

Хелсиншкиот комитет со жалење констатира дека говорот на омраза не само што заведе загрижувачки размери туку дека во најголем дел е предизвикан од страна на соопштенијата кои доаѓаат од Министерството за внатрешни работи, но и дека најчесто се манифестира од младата популација. Од друга страна, поразително е дека одредени медиуми известувајќи нецелосно и селективно во случаите кои ги тангираа двете најголеми етнички заедници во земјата допринесоа кон подгревање на етничките тензии.

Говор на омраза – причинско-последични врски:

Декември 2011

1. Приведени припадници на албанската етничка заедница поради пресликување на картата на Голема Албанија во форма на графити на влезот од Тетово. Двајца од приведените во прв степен се осудени на по 6 месеци затворска казна.

Јануари 2012

2. На карневалот во Вевчани се појавува маска која го исмејува исламскиот пророк Мухамед и куранот.
3. Запалено е македонското знаме. Сторителот подоцна е казнет со казна затвор во траење од пет месеци.
4. Опожарени се неколку цркви во Струга и струшко.

Февруари 2012

5. Вербална пресметка за паркинг место заврши со убиство на двајца припадници на албанската етничка заедница од страна на полициски службеник припадник на македонската етничка заедница.
6. Нови протести против полициското насилство.

Март 2012

7. Неколкудневни масовни физички пресметки помеѓу младите во автобуси на ЈСП и во западна Македонија.
8. Неколку илјади граѓани од сите етнички заедници учествуваат во „Маршот за мир“

Април 2012

9. Петкратно убиство кај Смилковско езеро

Мај 2012

10. Спроведена акцијата „Монструм“, полицијата изјавува дека убијците се фатени
11. Започнуваа протести против полицијата (албанска заедница)
12. Започнуваат контра-протести (македонска заедница)

ЗАСТРАШУВАЧКА ХОМОФОБИЈА НА ДЕНОТ ЗА БОРБА ПРОТИВ ХОМОФОБИЈАТА

На Меѓународниот ден за борба против хомофобијата, 17-ти мај, Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија поднесе иницијатива пред Уставниот суд на Република Македонија, за поведување постапка за оценување на уставноста на членот 94-б став 3, од Законот за семејство, каде припадниците на ЛГБТИ заедницата (лезбијки, геј мажи, бисексуалци, трансродни и интерсексуални личности) не се опфатени во заштитата од семејно насилство. Несоодветното информирање од страна на медиумите за Иницијативата и изјавите на владините претставници поттикнаа омраза и создадоа непријателска атмосфера за ЛГБТИ луѓето, односно сосема апсурдно, на денот за борба против хомофобијата нагласен беше високиот степен на хомофобичност во македонското општество и кај владините претставници, кои веројатно забораваја дека како министри служат на сите граѓани на Република Македонија, а не само на оние кои им се блиски по идеологија.

Во членот 94-б став 3 од Законот за семејство законодавецот ги вклучил и блиските лични односи како основ според кој лицата што имаат такви односи ја уживаат законската заштита од семејно насилство. Оспорениот став 3 од членот 94-б блиските лични односи ги дефинира како лични односи помеѓу лица од различен пол, кои се или биле во партнерски односи, а не живеат во вонбрачна заедница. Но, Законот тесно ја дефинира категоријата блиски лични односи, која претставува поширока категорија од бракот, семејството и вонбрачната заедница, поради тоа што опфаќа многу поголем број на лица кои се или биле во партнерски односи со други лица, а не

живееле во вонбрачна заедница и истите можат да бидат жртви на семејно насилство. Со ваквото тесно и ограничено дефинирање на блиските лични односи како лични односи меѓу лица од различен пол, законодавецот извршил директна дискриминација врз останатите лица кои имаат лични односи со лица од ист пол и истите мора да бидат опфатени во категоријата блиски лични односи, која Законот ја штити.

Оваа Иницијатива беше крајно злоупотребена од државните институции, како Министерството за труд и социјална политика, одговорно за спроведување на Законот за семејство. Токму Министерот Ристовски, веројатно без да ја има прочитано Иницијативата и без да ја знае целта која треба да ја постигне, во изјава за медиумите потенцираше дека ним како партија и како Влада најважно им е бракот да остане заедница само меѓу еден маж и една жена. Не споредјќи ја идеолошката матрица на Министерот, партијата и Владата, нејасно е дали заради нивната идеологија групи на граѓани ќе останат надвор од законската рамка, без заштита при можно трпење на семејно насилство и ќе бидат директно дискриминирани?

Она што доведе до недоразбирања сепак беше фактот дека информирајќи за Иницијативата, односно за нејзината суштинска цел, медиумите се фокусираа на таканаречените „геј бракови“. Притоа, наместо да се говори за заштита на сите граѓани од семејно насилство без оглед на нивната сексуална ориентација, се зборуваше за геј бракови и посвојување на деца од страна на истополови партнери, пропратено со говор на омраза кон ЛГБТИ луѓето. Превртувањето на идејата на Иницијативата на Хелсиншкиот Комитет создаде непријателска атмосфера, пропратена со говор на омраза и закани кон ЛГБТИ луѓето во интернет просторот. Хомофобијата која беше присутна на денот за борба против хомофобијата, само го потврдува заклучокот дека треба уште многу пат да се изоди до остварувањето на целта – праведно општество на различни, а еднакви граѓани.

МЕДИУМСКИОТ ПРОСТОР ЕКСКЛУЗИВНО САМО ЗА ВЛАСТА И НЕЈЗИНИТЕ ИСТОМИСЛЕНИЦИ

Медиумите, новинарите и правото на слобода на изразување и слобода на медиуми беше прашање под постојан мониторинг и интерес на меѓународните организации. Имено, кога станува збор за ова право, еминентниот „Фридом Хаус“ констатира драстичен пад на Република Македонија од 20 места за разлика од минатата година со што во моментот Република Македонија го дели 115-116 место со Молдавија. Забелешките кои речиси се сосема исти како и оние на Хелсиншкиот комитет, се дека слободата на медиумите е генерално загадена од влијанијата на политичките партии во уредувачката политика што е повеќе од очигледно. Притоа, веќе дадените препораки во Извештајот на Европската Комисија за 2011 година брутално се игнорираат, а селективната примена на Законот за радиодифузна дејност од страна на Советот за радиодифузија претставува начин на работа на ова регулаторно тело.

Еклатантен пример за тоа беше експресното затварање на новата телевизија „А2“ поради непочитување на законските одредби во однос на програмата која треба да се емитува. Имено, постапката поведена од страна на Советот за радиодифузија содржи

низа елементи кои наведуваат на сомнение за селективна примена на законот. Со тоа во целост беше спроведена интенцијата за стеснување на просторот за изразување на критичката мисла, промовирање на невладиниот сектор и сите оние што имаат поинаква идеолошка матрица во општеството. Секако, новинарите беа подложени на удар ако се има предвид нивното соочување со феноменот на авто-цензура поради политичкиот притисок кој во најголем дел им се врши во судовите.

Во таа насока и беа насочени протестите на новинарите кои се одржаа пред Основниот Суд Скопје 1, а имаа за цел да го изразат незадоволството на новинарите од судските пресуди со кои се товарат со енормни парични казни за навреда и клевета. Наведените превирања по неколкумесечниот застој во преговорите кои претставниците на новинарите ги водеа со координативното тело на Владата, завршија со постигнат договор за предлог-закон за декриминализација на делата клевета и навреда.

Хелсиншкиот комитет го поздравува договорот но сепак укажува на пропуштената шанса истиот да биде донесен во поширока јавна расправа и консултации со граѓанските организации што секако ќе придонесеше договорот да добие поголем кредибилитет во јавноста и да ги отстрани сомневањата дека целиот процес е резултат на дневно политички интереси.

СУДСКИ СЛУЧАЈ

ЉУБЕ БОШКОСКИ

Случајот на Љубе Бошковски беше дел и од годишниот извештај на Хелсиншкиот комитет за човекови права како случај кој наведува на реален сомнеж за злоупотреби на посебните истражни мерки како и спорни елементи во целата постапка со заштитениот сведок чија изјава патем речено претставуваше главен доказ при одлучувањето на судот. Притоа, евидентна беше интенцијата случајот да се води зад затворени врати, па јавноста беше исклучена од главниот претрес.

Во постапката пред судот, Љубе Бошковски беше прогласен за виновен со казна – затвор од 7 години, а постапувајќи по жалбата Апелациониот Суд Скопје донесе пресуда со која жалбата на обвинетиот делумно ја уважи со тоа што затворската казна ја намали од 7 на вкупно 5 години за две кривични дела. Според изјавите на адвокатскиот тим на Љубе Бошковски против второстепената пресуда ќе бидат искористени сите правни лекови по што ќе се покрене и постапка пред Европскиот Суд за човекови права во Стразбур.

Она што Хелсиншкиот комитет го констатираше како симптоматични моменти во случајот е промената на составот на судии во текот на судењето за што до денес не е дадено какво било објаснување од страна на судот. Имено, според Деловникот на Апелациониот Суд, судските предмети им се доделуваат на судиите на почетокот на годината и до нивна промена може да дојде само во случај на недостиг на судии. Судскиот предмет на Љубе Бошковски, првично беше доделен на судијката Катерина

Оровчанец, а непосредно пред расправата, распределен на судијата м-р Сафет Кадриќ како претседател на советот и членови на советот Мирјана Дуковска, Зуица Наумова, Гордана Сајковска и Велче Панчевски.

Понатаму, на јавната седница во Апелациониот Суд, во својата изјава, Љубе Бошковиќ потенцираше дека не бил во состојба да ја коментира пресудата на Основниот Суд Скопје 1 затоа што бил „дрогирани“ со лекови и дека е жртва „на монтиран политички процес“. Она што до денес останува спорно е потребата за користење на посебните истражни мерки, генерално целокупната истражна постапка и обвинението на кое што се базира Јавното обвинителство, како и исклучувањето на јавноста од случајот.

Не случајно, американскиот Стејт депармент во годишниот извештај за состојбите со човековите права и слободи во Република Македонија - 2011, додаде категорија „**Политички затвореници и притвореници**“ во кои ги опишува случаите на Љубе Бошковиќ и Ѓорѓи Тренковски како и нетранспарентните постапки од страна на органите на државата. Критиката главно се фокусира на прекршување на правото на пресумпција на невиност со особен акцент на објавата на видео-материјали од акцијата на службените лица при приведувањето на Љубе Бошковиќ како и предвременото повикување на новинари на местото на спроведувањето на осомничениот.

Хелсиншкиот комитет енергично се спротивставува на обидите за исклучување на јавноста особено кога станува збор за случаи со политичка заднина што остава простор за сомневање дека постои тенденција за прикривање особено ако се имаат предвид сомнежите за злоупотреба на посебните истражни мерки во постапката.

ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ ПРАВА

ПОТРЕБНИ СЕ ИЗМЕНИ НА ПРАВИЛНИКОТ ЗА НАЧИНОТ НА ОСТВАРУВАЊЕ И КОРИСТЕЊЕ НА ПРАВОТО НА СОЦИЈАЛНА ПАРИЧНА ПОМОШ

Република Македонија согласно Уставот се декларира како социјална држава која се грижи за социјалната заштита и социјалната сигурност на своите граѓани, почитувајќи го начелото на социјална праведност. Социјалната заштита граѓаните на Република Македонија ја остваруваат во постапка утврдена во Законот за социјалната заштита преку различни облици на заштита меѓу кои и правото на социјална парична помош. Условите за остварување на ова право е лицето барател да биде лице способно за работа и домаќинство, материјално необезбедено и кое според други прописи не може да обезбеди средства за егзистенција.

Меѓутоа, случаите на лицата Добра Петковска и Семедин Неби, кои се обратија до Хелсиншкиот комитет за човекови права со барање за правна помош, го отворија прашањето за тоа дали социјалната сигурност и социјалната праведност се само начела кои всушност немаат своја реална импликација на животот и благосостојбата

на лицата со социјален ризик. За случајот на лицето Добра Петковска од Скопје, јавноста веќе беше запознаена бидејќи таа за испратен рецепт во емисијата „Храна и вино“ доби парична награда во износ од 632,00 денари, што претставуваше основ, понатаму ЈУ Меѓуопштински Центар за социјална работа на град Скопје да утврди престанок на правото на социјалната парична помош за нејзиното домаќинство. Образложението на Центарот беше дека Добра Петковска, како носител на правото на социјална парична помош, дала неточни и нецелосни податоци за материјалната состојба на нејзиното домаќинство.

Постапувајќи по жалбата на Добра Петковска против решението на Центарот, Министерот за труд и социјална политика, жалбата ја уважи, го поништи првостепеното решение, укажувајќи дека станува збор за минимален еднократен паричен надомест и предметот го врати на повторно разгледување и одлучување на Центар. Со оглед дека, првостепениот орган не постапи во законскиот рок од 30 дена и не донесе ново решение според напатствијата на министерот за труд, лицето Добра Петковска побара правна помош од Хелсиншкиот комитет. Постапувајќи во случајот беше поднесена ургенција до ЈУ Меѓуопштински Центар за социјална работа на град Скопје, кој пак донесе решение со кое повторно и утврди престанок на правото на социјална парична помош, но сега со образложение дека не известила за промените во материјалната состојба на домаќинството односно средства кои нејзината ќерка ги остварува како корисник на социјална стипендија.

Со оглед дека социјалната стипендија не претставува основ за престанок на правото на социјална парична помош, од страна на Добра Петковска беше поднесена жалба до Министерот за труд и социјална политика. Жалбата беше уважена, а првостепеното решение на Центарот поништено со образложение дека наведениот приход не влијае на материјалната состојба на домаќинството. Со тоа ЈУ Меѓуопштински Центар за социјална работа на град Скопје беше задолжен да донесе ново решение со кое повторно ќе се утврди правото на социјална парична помош. Хелсиншкиот комитет за човекови права ја поздравува позитивната одлука и брзата реакција на министерот за труд и социјална политика во овој случај, но притоа не може, а да не напомене дека ваквиот начин на постапување треба да биде редовна пракса, а не куриозитет, за што говори случајот подолу!

Имено, во случајот на лицето Самедин Неби, носител на правото на социјална парична помош, до прекин на ова право дошло поради тоа што на неговата сметка во 2010 година бил утврден дополнителен приход од 1.500 денари, кој потекнува од исплата на еднократен паричен надоместок за учество на неговото малолетно дете во клиничка студија. И во конкретниот случај образложението на Центарот беше дека социјалната помош е прекината како резултат на давање на неточни и нецелосни податоци за материјалната состојба на домаќинството. Секако, лицето Самедин Неби поднесе жалба до министерот за труд и социјална политика, укажувајќи на природата на средствата кои претставуваат еднократен инцидентен извор на средства што не можат да ја сменат материјалната состојба на домаќинството, но министерот во овој случај жалбата ја отфрли со образложение дека не биле наведени факти и докази кои би довеле до поинакво решение.

Постоењето на два случаи со речиси иста фактичка состојба кога станува збор за основот за прекин на правото на социјална помош, а две дијаметрално различни одлуки од страна на министерот за труд и социјална политика говори за неконзистентност во спроведувањето на законските решенија. Ова дотолку повеќе што станува збор за домаќинства кои се материјално необезбедени и кои според други прописи или на друг начин не можат да остварат средства за egzистенција.

Изразувајќи ја својата загриженост за начинот, условите и постапката според кои граѓаните што претставуваат ранлива група во општеството ги остваруваат своите права од социјалната заштита, Хелсиншкиот комитет за човекови права смета дека постои неминовна потреба од дополнување на Правилникот за начинот на остварување и користење на правото на социјална парична помош, на начин што ќе децидно ќе се утврди определен износ на остварени приходи кои нема да се сметаат за приход на домаќинството. Со тоа секако ќе се скуси и просторот за евентуална недоследност и контрадикторност на одлуките на институциите, а ќе се постигне целта на социјалната заштита - надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот во текот на животот, намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и јакнење на неговиот капацитет за сопствена заштита.

ИЗБОРОТ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ СПОРЕД СПОСОБНОСТИТЕ ПО АРШИН НА АГЕНЦИЈАТА ЗА ВРАБОТУВАЊЕ НА РМ / ВЛАДАТА НА РМ

Информирајќи за состојбата со остварувањето на економско-социјалните права на граѓаните, утврдени со Уставот на Република Македонија, секако дека е неизбежно да биде дел од овој извештај и наоѓањето на Хелсиншкиот комитет за човекови права за противуставноста на Предлог-законот за изменување и дополнување на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност, во делот на евиденцијата на невработените лица, чиј предлагач е Владата на Република Македонија.

Имено, според Уставот на Република Македонија, член 32, секој има право на работа и слободен избор при вработувањето, права кои на граѓаните, не можат да им бидат одземени. Токму овие уставни одредби претставуваат основа за ставот дека со предложените измени во член 53 директно се загрозува правото на избор при вработувањето, дефинирајќи го невработеното лице како лице кое е пријавено во Агенцијата за вработување, кое е невработено и активно бара работа, способно е да работи и е **подготвено да прифати секакво соодветно или погодно вработување што ќе го понуди Агенцијата**. Членот 57, меѓудругото, го дефинира соодветното вработување како вработување кое е во согласност со видот и степенот на завршеното образование на лицето и стекнатите вештини, додека пак според членот 58, за погодно се смета вработувањето за кое е потребно образование или вештини кои се најмногу еден степен пониски од образованието или вештините на лицето.

Понатаму, разработувајќи го начинот на кој Агенцијата продолжува да им нуди погодно вработување на невработените, членот 56 предвидува дека соодветно вработување може да се понуди во првите 12 месеци од денот на воведување на во евиденцијата на невработените лица до истекот на 12 месеци од тој ден, потоа од 12

месеци до 24 месеци од денот на воведување во евиденцијата може да му се понуди погодно вработување, а по истекот на 24 месеци, на невработеното лице може да му се понуди и друго работно место кое не се смета за соодветно или погодно во смисла на предлог законот. Доколку невработеното лице еднаш одбие понудено вработување се опоменува од страна на Агенцијата, а доколку по втор пат одбие понудено вработување, по службена должност се евидентира во листата на други лица евидентирани во Агенцијата. Овие одредби не само што директно го загрозуваат правото на избор при вработувањето загарантирано со член 32 од Уставот, туку наметнувајќи му на одредено лице да работи под стекнатиот степен на образование или вештини, со цел да не биде избришан како невработен во Агенцијата, го повредуваат и моралниот интегритет на човекот, кој според член 11 од Уставот е неприкосновен, како и забраната на присилна работа, предвидена во член 11 од Уставот.

Одредбите од предлог-законот се спротивни на наведените основни човекови права и секако спротивни на целта која треба да се постигне – подобрување на евиденцијата на невработените лица заради подобрување на квалитетот на услугите кон невработените лица кои активно бараат работа, поради што истиот може да се оквалификува како неуспешен и перфиден обид на козметички начин да се прикрие големиот процент на невработеност во Република Македонија, но и доказ за големиот број на високообразовани лица за кои државата нема ниту план, ниту капацитет за вработување.